

zésről adott hirt, melyek közül számunkra a diákkörökre vonatkozóak a legmegszívlelendőbbek.

Szvák Gyula

KORUNK ÉVKÖNYV 1974

A kolozsvári Korunk folyóirat kétszer adott ki évkönyvet. Miként a folyóirat egyes számai, aképp - látnivaló - az évkönyvei is egy vezérgondolat köré kapcsolódó cikkeket tartalmaznak. Így az 1973-as évkönyv a romániai magyar tudományos élet műhelytitkaiba pillantott be és próbált a lehetőségekhez képest átfogó képet nyújtani a legkülönfélébb szakterületek elért eredményéről. Most pedig a romániai magyar sajtótörténetről jelent meg több, mint husz tanulmányt tartalmazó kötet.

Azóta már megírták, hogy ez az évkönyv talán évtizedeken keresztül kézikönyve lesz a történelem iránt érdeklődőknek és szakembereknek egyaránt. A tanulmányok, melyek a sajtóélet egész területére kiterjednek, igen sokrétűen és magas színvonalon fejtik ki az egyes problémákat. A változatosság illusztrálására elég néhány cím: A honismeret ábécés könyve; Történelem kutatás; Munkásmozgalom, munkássajtó; Orvosi szaksajtó; Nevelésügyi szaksajtó; Bartók fogadtatása; de sorolhatnánk az egész tartalomjegyzéket, mind megannyi alapos és gondos munkával készült, közérdeklődésre számot tartó dolgozat.

Az egyes cikkek után gondosan összeválogatott irodalmat, eligazítót találhat az érdeklődő. Az évkönyv illusztrációs anyagáról is külön kell szólni: az egyes szerzők fényképei mellett a kötetet az ismert romániai magyar festő, Nagy Imre művészi festményei és grafikai díszítik.

Hasznos lenne, ha egyetemistáink közül minél többnek a kezébe kerülne ez az értékes kiadvány.

Nehéz választani, hogy melyik cikket ismertessük az Aetas hasábjain. Mind történetileg, mind forrásértékét tekintve jelentős és szabadságharcunk 125. évfordulója alkalmából aktuális Imreh István: 1849-es székely hadilapok című munkája, ezért ezt nézzük meg részlete-

sebben. A székely székek első ujságai voltak azok a néplapok, amelyeket a forradalmi érdeklődés és a szabadságharc eseményei hívtak életre Kolozsvárott /Hónvéd/, Brassóban/Brassói lapok/, Csíkszeredában /Hadi lap/ és Kézdivásárhelyen /Székely hiradó/.

A szerző idézi a Hadi lap "fejlécét", amit szokatlan volta tesz indokolttá: "Megjelenik minden héten egyszer, fél iven, hétfőn, s ha a szabadság lelkes harcosai előfizetésük által oly részvétet tanusítandnak lapunk iránt, hogy a költség fedezve lesz: megjelenik hetenként kétszer, hétfőn és csütörtökön. Ára ujévig 2 Rf pengő. Előfizethetni a szerkesztőségben minden fő- és al-terparancsnokságnál, városi és falusi bírónál, jegyzőknél, bizottmányoknál, papoknál és postahivataloknál".

A "szabadság lelkes harcosai" elő is segítették a heti kétszeri megjelenést.

Sajnos, a szabadságharc utáni kiméletlen üldözés és rendőri zaklatás miatt megsemmisültek az ujság példányai és a talán 2-300 darabból ma már minden egyes megmaradt igen becses emlékünk. E lapok megszületésében a forradalmi népnek volt döntő szerepe, akár mert igényelte, akár mert a szerkesztésben részt vett. Mindez nem választható el Bem személyétől, aki mind eszmeileg, mind anyagi eszközökkel támogatta a lapok létrejöttét, szerkesztését. Hiszen szüksége volt arra, hogy az eseményekről rendszeresen tájékoztassák a közvéleményt, de a mozgó haditudósítók az állandóan változó, alakuló fejlemények folytán nem jelentettek igazán biztos információs lehetőséget. Ezért nagy jelentőségű a székely hadilapok szerepe, mivel a védett központokban, illetve a népi ellenállás fészkeivé vált településeken megszületve tájékoztatták a hazafiakat. Természetesen ezeket a híreket nem forrásértékük szerint kell megvizsgálni, hiszen érthető, hogy itt ott tulzások, vagy szándékos-véletlen torzítások fordulnak elő a győzelmekről és vereségekről tudósítás esetén. Sokkal fontosabb azt látnunk - emeli ki a szerző -, hogy ezek a néplapok a forradalmi hangulatot tükrözik, azoknak az embereknek az érzéseit, "akik érezték a célok és élmények másokkal való közösségét, akik a köz javára törekezésben, az ajándékozó forradalmi emberségben becsülhették gazdag, a haladásnak gondolatokat és tetteket áldozó önmagukat."

És hogy milyen nyomdában készültek ezek a lapok? A csíksomlyói zárda vásott betűjü ócska, kopott nyomdája önmagáért beszél. Kézdivá-

sárhely pedig, egy kis mezővárosból lett forradalmi központ megkapja Bem tábori nyomdáját, és hogy minél hathatósabban működhesen, a város polgárai egymás után ajánlják fel segítségüket. Most szóljunk néhány szót Bíró Sándorról, a Hadi lap szerkesztőjéről. Pályája romantikus: volt lelkész, és a forradalmat megelőző társadalmi harcokból is kiveszi a részét. Maroknyi emberből nemzetőrséget szervez. Talán kissé egzaltált, és ez némiképp rányomja bélyegét az általa szerkesztett lapra. Az ő újságjában fedezhetők fel leginkább a tulzások és szépítések. De a világszabadság és nemzeti függetlenség eszméje mellett, mely e hősi korban magától értetődött.

A különböző lapokból a szerző válogatott idézetekkel szolgál, ennek ismétlésétől itt eltekintünk.

Mivel a lapok kevés munkatársa nem hivatásos tollforgató, hanem a nép közt élő ember, ezért a néphez tartozás mellett a társadalmi ellentmondásokból fakadó keserűség érzése is helyet kap.

Ezen forma természetéből adódóan a programok, mai értelemben vett elvi cikkek száma kevés, kifejezetten ilyen talán nincs is. De - mint erre már utaltunk - nem is ez a cél, sokkal inkább a közérthetőség, az egyszerű emberek számára kézzelfogható valóság megelevenítése adja a hadilapok igazi értékét.

Érdemes lenne áttekinteni a négy város népujságját, de lehetőség hiányában a szerző válogatásaira vagyunk utalva: Imreh István említi, hogy a lapok egyik jellemzője a szorongás az orosz intervenció közelsége miatt; reménykednek, hogy Franciaország és Anglia segíteni fog. Ez a "külpolitikai hiedelemvilág" /amely nemcsak a nép között gyökeresedett meg/ kissé népmesei ízt, az egyszerű nyelvezet - melynek vizsgálata a jövő feladata - folklorisztikus hangulatot kölcsönöz a hadilapoknak, amelyek ilyen módon is kiérdemlik a "néplap" nevet.

Mind ezek alapján láthatjuk, hogy a 48-as székely hadilapok sok tekintetben becses források. A nagy kérdések visszaverődése az egyszerű lelkekben - mindig izgalmas kérdés, különösen, ha a mesterkéeltség minden gyanúja távol állt tőlük. Így minden egyszerűsége, foghatósága mellett, a megszólaló emberek szinte szókimondása révén e lapok a korhangulatot emberközelbe hozzák.